
LEGE ZARRA (20): EZKON SARIAK ETA IRABAZIAK

I LEGEA: SENAR-EMAZTEEN ONDASUNAK

Lenengo esan eben: Senar-emazteak ezkondu eta ondorengorik izan ezkeru, bienak erdibana izan daitezela eta seme-alabarik izan barik ezkontzea banandu ezkeru, bietarik batek lur-ondasunik ekarri ba'dau, biurtu dakiola eta ondasun mogikorrik edo abere-ondasunik ekarri ba'dau, eta seme-alaba bage ezkontzea askatu, ekarri ebanak edo onen oiñordekoak eroan dagiela eta ezkondata gero irabazitakoa erdia eurentzat izan daitela.

II LEGEA: BIZIGARRITZAT DIRAN ONDASUNAK

Baita: Arrioa dakarrela baserrira etorri dana, umerik izan barik ezkontzea askatzen ba'da, alargun jantzia erabili eta erdiaren gozamenna izan dagiala urtebete ta egun baten, bertan bizi daitekela, eta etxerako bear dauan egurra baiño geiago ez dagiala ebagi eta ebagiten ba'dau, artu bear dauanetik kenduko jako, baiña bizitzeko bear dauana artu dagiala. Gozamen ori daukala urtea ta eguna igaro ezkeru, bakoitxak berea eskatu dagiala eta ezkon-saria kitatu arte frutuen gozamena izan dagiala eta urtea ta eguna igaro ezkeru, agiria eskiñi eta urten eragin dakiola, ez lenago.

III LEGEA: BESTE EZKONTZA BATEKO SEME-ALABAK DIRANEAN ZELAN BANANDU

Baita esan eben: Seme edo alaba bateri etxea edo erretea edo lur-ondasunak ezkonsaritzat emoten ba-dautsoz, eta seme-alabak izanda ezkontzea etengo ba'litz, eta bizirik gelditu dana bitan edo geiagotan ezkonduko ba'litz, eta bigarren edo irugarren ezkontzan be umeak izan, lenengo ezkontzako seme-alabakaz batera ez dagiela besteak lur-ondasunen eskubiderik izan.

IV LEGEA: EZKONTZA-BITARTEAN IRABAZIRIKO ONDASUNAK

Baita esan eben: Lenengo ezkontzara ekarritako lur-ondasunak, ezkontza orretako umerik ba'da, eta bizi dan aita edo amak bigarren edo irugarren ezkontzea egin ba'dabe eta ondorengoak izan, eta ezkontzarako ekarritako ondasuenetan obekuntzak egin ba'dabez, ondasun guztion jabetza lenengo ezkontzako seme-alabak izan dagiela,

la, etxe, solo ta obari ta guzti baia lenengo ezkontzako seme-alabok obetu danaren erdia bigarren edo irugarren ezkontzako ezkonkide edo umei ordaindu dagitsela obekuntzaren balioa iru gizonen agoz ziurtatuta, eta lenengo ezkontzakoak erdia artu dabenetik urtebetera ordaintzera dago bearturik.

V LEGEA: SENARRAREN EDO EMAZTEAREN ONDASUNIK EZIN DAIKE SALDU

Baita esan eben: Senarrak uts egiñez emaztearen ondasunik ezin daikela saldu andrea bera gaiztakeri orretan kideko ez ba'da, alderantziz andrearen gaiztekeria danean...

VI LEGEA: SENARRAK EZKONTZAN IRABAZIAK ARTU LEIZ ZORRAK ORDAINTZEKO

Baita esan eben: Ezkontzak dirauala senar-emazteak ondasunen batzuk eskuratu ba'dabez, gizonak bere zorrai erantzuteko artu leiz, baiña lengo ondasun utsak ba'dira, erreinuko legea gorde daitela.

VII LEGEA: EZKONTZA-BITARTEAN IRABAZIAK

Baita esan eben: Ezkontzeak dirauala, senarrak bere ondasunen erdia saltzen ba'dau, eta emaztearen erdiaren erdia bereganatu nai ba'dau, ezin daike egin ori, andrearena osorik geratu daiten eta umerik izan bagerik ezkontzea askatzen ba'da, emaztea etorkia ba'da, bere ezkon-sariagaz urten dagiala, eta biengandiko umerik izan ezkeru, andreak erdiaren jabetza euki dagiala, gizonak jabetzan parterik izan bagerik.

VIII. LEGEA: GIZONAREN EDO ANDREAREN ONDASUN EROSIK

Baita esan eben: Ezkontzeak dirauala soloak edo etxeak erosten ba'dira edo obekuntzak egin, ondorengorik ez ba'dauke, ezkontza askatu ezkeru, gizonaren aldekoak ba'dira onen senideak artu dagiela, andreari eta onen ondorengoai erdia emonda, eta andrearen aldekoa ba'da eresia, alderantziz.

**IX LEGEA: SENARRAK EZIN DAKE SALDU
EMAZTEAREN BAIETZIK GABERIK**

Baita esan eben: Bietatik bat ilten danean, bizirik gel-ditu danaren ondasunari ildakoaren oiñordekoak zorraren erdia ordaindu bear dabe.

**X LEGEA: SENAR-EMAZTEEN ZORRAK
ZELAN ORDAINDU**

Baita esan eben: Bietatik bat ilten danean, bizirik gel-ditu danaren ondasunai ildakoaren oiñordekoak zorraren erdia ordaindu bear dabe.

**XI LEGEA: GURASOEN ETXALDEA
TA SEME-ALABAK**

Baita esan eben: Seme alabak daukazan edozein gizon edo emakumek semeari edo alabeari, edo il zan seme edo alabearen ondorengoai bere ondasun guztiak itzi daikiozala, beste seme-alaba naiz ondorengoak lur-zati bana, txiki edo aundia, emonda bazterturik, eta seme-alabarik izan ez ba'litz, baiña sasi emaztearen seme-alabarik ezin daike oiñordeko izan ezkontzakoakaz batera, aita edo amak lur-zatiren bat emonda izan ezik, eta ez iñoz ondasunen bostena baiño gehiago. Baiña legezko seme-alabarik ez ba'lego, eta legezkoa ez dan semea edo alabea, naiz andrearena naiz gizonarena, ba'litz, olakoak ezin daitekez ondorengo izan, baiña aita edo amak jatekoa emon leikioe eta ondasunen bostena itzi be bai. Andreak, baiña, ez eleizgizonagaz edo fraillegaz alkartzeri izan barik, orrek eriotzea merezi dauta, beste era batekeo sasikumerik, ba'leu, olakoari emon leikioz ondasun mogikorrak eta abereak. Lurrak ez. Oneik senideenak dira-ta.

**XII LEGEA: SALTZEN EDO EMOTEN
DIRAN ONDASUNAK AGIRIAN AGERTU**

Baita esan eben: Gizon edo emakume batek etxerik edo olarik edo errotarik edo bestelako bazterrik besterenduten ba'dau esaterako seme-alabai emon, eskribauaren aurrean egin dagiala ituna, saltzen dan orren izena ezarritz eta mugak zeatzuz, illobiak be or sartzen dirala.

**XIII LEGEA: ZEAZTU BARIK EGITEN
DIRAN EMOIZAK ZELAN ULERTU**

Baita esan eben: Etxea edo baserria dagokiozan guztia-kaz emoten danean, zalantza izan leiteke or zer sartzen dan eta oztopoak kentzeko auxa agintzen da: Emote au balioko izan daiteela lur-ondasunak sort-senideentzat izan ezker, eta beste ondasunak emoteari buruz, berezi dagiala zer emoten dauan eta ezer bereziten ez ba'da, baserria eroateko bear diran apaindura ta eder-gailluak eta etxe aretan dagozan upel, kutxa ta ogeak aditzen dirala.

**XIV LEGEA: ONDASUN MOGIKORRAK,
LUR-ONDASUNAK ZELAN BANATU**

Baita esan eben: Gizon naiz emakume batek ondasun mogikorrak ba'daukaz, beiak, idiak, abereak, naiz liñuzko ta ulezko jantziak naiz urre ta zidar, zein beste edozein ondasun, legezko seme-alaba edo ondorengorik izan ezker, ondasun guztien bosenera arte bere gogora erabili naiz itzi dagiala, ez geiagorik; ondorengorik ez ba'leuko, ordaindu begi ondasun mogikorrakaz, ez lur-ondasunez.

**XV LEGEA: URIETAKOEN ONDASUNAK
LUR LAUAN ZELAN ERABILLI**

Baita esan eben: Urietako bizilagunak uri aretako auzipean dituan lurren gaiñera lurralde lauan beste lur batuzk ba'daukoz, bietariko lur-ondasunak nastauta erabiltzen diran ezker, zalantza sortzen dala. Orregaitik agintzen dabe bietariko ondasun oneik bakoitxak bere legeak daukazela eta lur laukoak sortetxeko ondasun lez erabilli daikezala.

**XVI LEGEA: EROSI DAN LUR-ONDASUNA
TA ONDAREKOA BATERA DOAZELA**

Baita esan eben: Gizon naiz emakume batek erosi dauan lur-ondasuna ez daiteela artu mogikor lez, sort-ondasun lez baiño, eta ez iñori saldu edo emon, oiñordekoari izan ezik.

**XVII LEGEA: JAKIEN ORDEZ EGIÑIKO
EMOITZAK ZELAN BIURTU**

Baita esan eben: Iñok bere etxekearen bateri jakien orde zerbait emoten ba'dautso, gurasoa ilten danean, emoitza biurtu dagiola emon ebanari bere ondasun lez erabilli dagian eta oiñordekorik ez ba'dago, doadunak ezin daikez ondasun orreik erabilli ez bizitza eta ez eriotzan.

**XVIII LEGEA: ZE ONDASUN ETA NORI
EMON LEIKION**

Baita esan eben: Iñok ezin daikio lur-ondasunik kanpoki bateri emon legezko ondorengoak edo aurretikoak laugarren maillara arete izan ezker. Ondasun mogikorrak, oster, bere naierara erabilli daikezela ondasunen bostena baiño geiago ez ba'dira.

XIX LEGEA: ILLOBIAK

Baita esan eben: Iñok etxea ta eleizako illobiak ezkon-saritzat emongo ba'leuz edo semeren bateri-edo aginduko ba'leutso, beste seme-alabak euren aitaren edo amaren illobietan lurperatu daitekezela eta oiñordekoak ori ezin daike galazo, non lurperatu izan arren be, baiña anai-arrebon seme-alabak ezin daikeela agindu illobi orretan iñor lurperatzerik, baiña euren illobirik ez ba'dauke, laugarren mailla barruko seme-alabok, naiz legezkoak naiz sasikumezkoak izan, aurretikoen illobia artu leikee.

OLAZAR'tar Martin'ek